

İnsan alveri: satan, satılan, alan

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkışafı
Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

**30 iyul İnsan Alverinə
Qarşı Beynəlxalq Mübarizə Günü (World Day Against Trafficking in Persons)** 2013-cü ildə BMT tərəfindən təsis olunub və hər il insan alverinə qarşı maarifləndirmə, insan alveri qurbanlarına dəstək və qanunsuz insan ticarəti ilə mübarizə məqsədilə qeyd olunur.

BMT, UNODC (BMT-nin Narkotiklər və Cinayətlə Mübarizə İdarəesi) və İLO (Beynəlxalq Əmək Təşkilatı) tərəfindən təqdim olunmuş

hesabatlara göre, dünyada en azı 50 milyon insan məcburi əmək və ya məcburi evlilik kimi formalarla müasir köləlik şəraitində yaşayır. Daha dəqiq ifadə etsek, dünyada 28 milyon insan məcburi əmək vasitəsi ilə, 22 milyon insan isə məcburi evlilik vasitəsilə ilə insan alveri qurbanı olub. Ümumiyyətlə, hər il 3-4 milyon yeni insan müxtəlif formalarda alverə məruz qalır. BMT-nin Narkotiklər və Cinayətlə Mübarizə İdarəsinin 2022 hesabına göre, qeydiyyata alınan insan alveri qurbanlarının sayı 2017-2020 dövründə 11% artıb.

Qurbanların faiz nisbətinə baxsaq gərək ki, qadınlar və qızlar 65% nisbətlə siyahıda liderdir, kişi-lər və oğlanlar 35%-lik paya sahibdir, 18 yaşından az olan uşaqlar isə 30% təşkil edir ki, onların da üçdə ikisi yenə qızlardır. İnsan alverinin

başlıca məqsədi böyük faiz nisbəti ilə cinsi istismardır - 50%. Məcburi əmək məqsədi ilə insan alverine məruz qalanlar 38%-dir, yerdə qalan nisbət uşaq əsgərlər, orqan ticarəti, məcburi evlilik və s.-dir. İnsan alverinin en çox qurbanı Asiya-Sakit okean regionundadır, təqribən 15 milyon nefər. Afrika və ərəb ölkəleri də bu baxımdan yük-

sək risk daşıyan regionlardır. Avro-pa və Şimali Amerika isə həm qurbanların, həm də istismarçıların olduğu ərazilər hesab edilir. İnsan alverindən qlobal cinayət şəbəkələrinin əldə etdiyi illik geliri texminən 150 milyard ABŞ dolları civarı olaraq hesablanır.

İnsan alveri üçün en riskli zonalardan biri mühərbiə zonalarıdır. Silahlı munaqışçılar, məcburi köçkünlük, hüquqi boşluqlar və sosial çöküş nəticəsində mülki əhali - xü-

quqi sistemlər demək olar ki, çökür, bütün bunlar isə gedəcək heç bir yeri olmayan ümidsiz insanların ovuna çıxan alverçilər üçün sərbəst hərəkət imkanı yaradır.

Münaqışçı gedən ərazilərde uşaqların insan alverinə cəlb edilməsi və uşaq əsgər kimi istismar edilməsi halları da olduqca çoxdur. Silahlı qruplar uşaqları zorla döyüşdürürlər, riskli zonalarda kuryer kimi işlədir, o cümlədən cinsi istismar məqsədilə istifadə edirlər. Münaqışçı zonalarından əsir götürülmüş qızlar və qadınlar satılır, qızlar zorla evləndirilir, fahişəliyə və köləliyə məcbur edilirlər.

İnsan alverinə təkan veren əsas sebeblərdən biri də insan orqanlarının alveridir. Bu müasir dövürün en dehşətli və gizli qalan cinayətlərin-

dən biridir və bu cinayət növü, xüsusiylə yoxsul bölgelərdə, mühərbiə zonalarında və hüquqi boşluqlar olan ölkələrdə ciddi təhlükə yaradır. Bu zonalarda oğurlanan insanların həyatı vacib orqanları oğurlanır, satılır. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı məlumatlarına görə hər il texminən 10.000-dən çox qeyri-qanuni orqan transplantasiyası həyata keçirilir. Dünyada qanunsuz orqan bazarının illik dövriyyəsi 1 milyard ABŞ dolları ətrafında qiymətləndirilir.

Oqran ticarətinin qurbanı çox vaxt yoxsul və savadsız insanlar

olur. Onlar pul qarşılığında orqanlarını satmağa razı salınırlar, bir çox hallarda oğurlandıqları üçün buna ödənişsiz razı olmaq məcburiyyətində qalırlar. Məcburi köçkünlər, qazinqınlardan sənədsiz və müdafiəsiz olduğunu üçün en asan yem hesab edilirlər.

Cənub-Şərqi Asiya-Hindistan, Pakistan, Nepal "orqan turizmi" üçün əsas hədəflərdənər. Afrika - Sudan, Nigeriya, Misir uşaq və mülki şəxslərin orqanlarının oğurlanması üçün "münbit" yerlərdir. Şərqi Avropa - Moldova, Ukraynada qazinqınlardan bu istiqamətdə sui-istifadə hallarına rast gəlinir. Latin Amerikası - Braziliya, Kolumbiya isə cinayət şəbəkələrinin daim aktiv olduğu və orqan alverinin gur olduğu ərazilərdir.

İnsan alverinin qarşısının alınması üçün 2000-ci ildə imazalanmış Palermo Konvensiyası Trans-milli Müteşəkkil Cinayətkarlılığı qarşı BMT Konvensiyası ilk beynəlxalq müqavilədir. Palermo Konvensiyasının 3 vacib protokolu var - İnsan Alverinə qarşı Protokol, Silah qacaqmalçılığına qarşı Protokol, Miqrantların qacaq yollarla daşınmasına qarşı Protokol. 190-dan çox ölkə, o cümlədən Azərbaycan 2000-ci ildən etibarən konvensiyaya qoşulub və öz daxili qanunvericiliyini uyğunlaşdırıb.

Lala Mehralı